

ZMENY V DEMOGRAFICKEJ ŠTRUKTÚRE OBYVATEĽSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ing. et Bc. Ladislav Mura, Ph.D.

Abstract

One of the tasks of national statistics, inter alia, is the survey data on the structure of the country's population. Year 2010 is interesting for demographic experts in several respects, especially for the implementation of nation-wide census of population and housing censuses. The present article is focused on selected indicator and changes in the demographic structure of the Slovak Republic.

Key words: demography, change, structure of the population , Slovak republic

JEL Code: J11, C10

Úvod

Demografická štatistika spolu s pravidelne sa opakujúcimi sčítaniami obyvateľstva a systémom doplnkových zisťovaní u obyvateľstva (tzv. mikrocenzy) zabezpečuje rozhodujúci podiel informácií o obyvateľstve ako celku, o jeho priestorovom rozmiestnení, stave, štruktúrach, ako aj charakteristikách v konkrétnom časovom období.

Demografické analýzy sú pre ďalší socioekonomický rozvoj jednotlivých krajov, okresov či mikroregiónov veľmi dôležité. Demografické prognózy sú nezastupiteľné pri plánovaní rozvoja obcí, miest a oblastí, pri rozmiestňovaní investícií v rozvoji dopravy a podobne. [2]

Hodnoteniu demografických ukazovateľov a demografickým analýzám sa na Slovensku venuje viacero odborníkov, okrem iných aj [1], ktorá skúmala súvislosti medicíny a demografie. Regionálnej demografii sa venoval napríklad [2], vzťah demografických ukazovateľov vo väzbe na spotrebiteľské správanie [6].

1 Cieľ, materiál a metódy

Cieľom predkladaného príspevku je analyzovať a zhodnotiť zmeny v demografickej štruktúre obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2010. Demografickú štruktúru charakterizuje viacero činiteľov, vzhľadom na obmedzený rozsah príspevku sme analyzovali iba vybrané znaky (aktuálny stav, prírastok, sobášnosť, rozvodovosť, pôrodnosť, úmrtnosť, migrácia). Spracovanie zvolenej problematiky si vyžiadalo získať podkladové informácie. Údaje boli čerpané z databáz Štatistického úradu SR. Išlo o databázy: Demografia, SlovStat a RegDat. Ďalej sme využili sekundárne informácie z vedeckého článku.

V rámci metód boli použité možnosti deskriptívnej štatistiky, logicko-poznávacie metódy. Údaje sú vyjadrené v absolútnych a relatívnych početnostiach. Pre úplnosť uvádzame, že v jednotlivých tabuľkách sa vekom rozumie vždy vypočítaný dokončený vek. Dokončený vek je vek dosiahnutý pri posledných narodeninách.

2 Výsledky a diskusia

2.1 Dynamika vývoja celkového počtu slovenského obyvateľstva

Rok 2010 bol po dlhom období poklesu celkového počtu obyvateľstva prelomový. Na Slovensku došlo po niekoľkoročnom kontinuálnom poklese celkového počtu obyvateľov k miernemu rastu o 0,19 %. Relatívny prírastok mužov je 0,20 % a žien 0,18%.

Najväčšie absolútne prirodzené prírastky boli zaznamenané v Prešovskom (3 673), Košickom (2 353) a Bratislavskom kraji (1 610). Opačný trend bol zaevidovaný v Nitrianskom (-1 301), Banskobystrickom (- 477) a Trnavskom kraji (-34). (tabuľka 1)

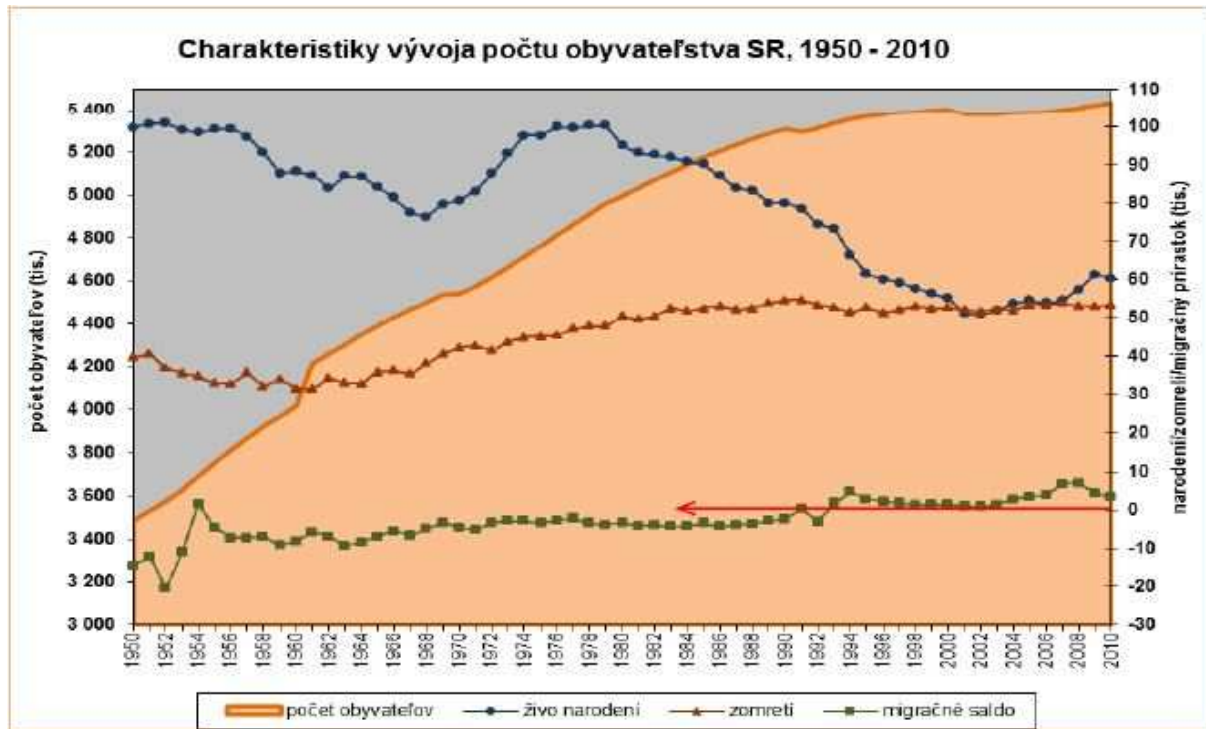
Tab. 1: Aktuálny počet obyvateľov podľa jednotlivých krajov a ich prírastok

Územie	Stav obyvateľstva 31.12.2009			Prirodzený prírastok	Prírastok sťahovaním	Celkový prírastok	Stav obyvateľstva 31.12.2010		
	spolu	muži	ženy				spolu	muži	ženy
Slovenská republika	5 424 925	2 636 938	2 787 987	6 965	3 383	10 348	5 435 273	2 642 240	2 793 033
Bratislavský kraj	622 706	295 810	326 896	1 610	4 370	5 980	628 686	298 722	329 964
Trnavský kraj	561 525	273 951	287 574	-34	1 590	1 556	563 081	274 769	288 312
Trenčiansky kraj	599 214	293 559	305 655	107	-502	-395	598 819	293 311	305 508
Nitriansky kraj	705 661	341 772	363 889	-1 301	392	-909	704 752	341 586	363 166
Žilinský kraj	697 502	342 042	355 460	1 034	-262	772	698 274	342 265	356 009
Banskobystrický kraj	653 186	315 209	337 977	-477	-491	-968	652 218	314 774	337 444
Prešovský kraj	807 011	396 903	410 108	3 673	-1 241	2 432	809 443	398 112	411 331
Košický kraj	778 120	377 692	400 428	2 353	-473	1 880	780 000	378 701	401 299

Zdroj: ŠÚ SR

Holistický pohľad na skúmanú problematiku znázorňuje graf 1. Z neho je zrejмый dlhodobý trend v ukazovateľoch: počet obyvateľov, živo narodení, zomrelí a migračné saldo.

Graf 1: Vývoj počtu obyvateľstva na území Slovenska v diapazóne 1950 -2010

Zdroj: ŠÚ SR

2.2 Vývoj sobášnosti a rozvodovosti

Údaj o uzavretých manželstvách, je spracovaný podľa miesta trvalého pobytu ženícha. Najviac sobášov bolo zaznamenaných v Prešovskom (4 500), Košickom (3 483) a Bratislavskom kraji (3 345). Zistené výsledky nie sú prekvapením, pretože vyššia sobášnosť koreluje so silnou pobožnosťou obyvateľstva Prešovského a Košického kraja. Naopak, najnižšiu sobášnosť zaznamenal za uplynulý rok Trnavský (2 443), Banskobystrický (2 681) a Trenčiansky kraj (2 770). V prípade Trnavského a Trenčianskeho kraja môžeme túto skutočnosť pripísať trendu orientácie na budovanie kariéry mladých a zakladanie rodiny či sobáš sú vedľajšie. V týchto dvoch krajoch sú dobré možnosti zamestnania a vytvorenia si dostatočne pevného základu pre rodinný život. V prípade Banskobystrického kraja možno za nižším počtom sobášom vidieť vysokú mieru nezamestnanosti najmä v jeho južnej časti, nízke

príjmy obyvateľstva a teda slabú možnosť vybudovať si stabilné zázemie pre rodinu. Situáciu ilustruje tabuľka 2.

Tab.2: Štatistika sobášnosti podľa jednotlivých krajov Slovenska za rok 2010

Územie	Počet sobášov		Priemerný vek ženicha		Priemerný vek nevesty	
	ženisi	nevesty	spolu	vzájomne slobod.	spolu	vzájomne slobod.
Slovenská republika	25 415	25 415	31,9	29,5	28,8	26,9
Bratislavský kraj	3 345	3 088	34,4	31,3	31,4	28,8
Trnavský kraj	2 443	2 448	32,4	29,9	29,1	27,1
Trenčiansky kraj	2 770	2 776	32,4	29,8	29,4	27,4
Nitriansky kraj	2 888	2 905	32,4	29,9	29,3	27,1
Žilinský kraj	3 305	3 389	31,2	29,3	28,3	26,7
Banskobystrický kraj	2 681	2 716	32,9	29,7	29,6	26,9
Prešovský kraj	4 500	4 608	29,4	28,1	26,7	25,6
Košický kraj	3 483	3 485	31,5	29,1	28,5	26,6

Zdroj: ŠÚ SR

V sledovanom období bolo na celom území Slovenska celkovo 12 731 ukončených konaní a 12 015 ukončených rozvodov. (tabuľka 3) V prehľade o rozvodoch sú zahrnuté údaje aj o všetkých podaných žiadostiach o rozvod.

Najvyššiu rozvodovosť zaznamenal Štatistický úrad Slovenskej republiky v Košickom (1 876), Bratislavskom (1 723) a Nitrianskom kraji (1 677). Treba však poznamenať, že v rámci krajov je rozvodovosť na úrovni okresov relatívne diferencovaná. Najmenej rozvodov sa realizovalo v Trnavskom (1 411), Prešovskom (1 453) a Žilinskom (1 461) kraji. Pod vytrvaním v manželskom zväzku sa v prípade Prešovskom a Žilinskom kraji výrazne podpisuje silná viera obyvateľov, pre ktorých je rozvod nielen morálnym ale i kresťanským zlyhaním.

Tab.3: Rozvodovosť manželstiev podľa jednotlivých krajov Slovenska za rok 2010

Územie	Ukončené konania	Konania ukončené rozvodom	Podiel konaní ukončených rozvodom	Rozvedené manželstvá s maloletými deťmi					Podiel rozvedných manželstiev s maloletými	Priemerná dĺžka trvania rozvedeného manželstva
				spolu	1 dieťa	2 detí	3 a viac detí	priemerný počet detí		
Slovenská republika	12 731	12 015	94,4	7 627	4 456	2 578	593	1,5	63,5	14,6
Bratislavský kraj	1 723	1 686	97,9	905	579	296	30	1,4	53,7	14,6
Trnavský kraj	1 411	1 342	95,1	843	522	267	54	1,5	62,8	14,5
Trenčiansky kraj	1 551	1 386	89,4	923	533	320	70	1,5	66,6	14,9
Nitriansky kraj	1 677	1 625	96,9	1 022	638	319	65	1,5	62,9	14,3
Žilinský kraj	1 461	1 429	97,8	943	533	327	83	1,5	66,0	14,6
Banskobystrický kraj	1 579	1 471	93,2	960	540	350	70	1,5	65,3	14,8
Prešovský kraj	1 453	1 371	94,4	940	491	328	121	1,7	68,6	14,4
Košický kraj	1 876	1 705	90,9	1 091	620	371	100	1,6	64,0	14,7

zdroj: ŠÚ SR

2.3 Pôrodnosť a úmrtnosť obyvateľstva

Ukončené tehotenstvá sú definované ako súčet počtu živo a mŕtvo narodených detí a potratov. Podľa vyhlášky Ministerstva zdravotníctva SSR č. 22/1988 Zb. o povinných hláseniach súvisiacich s ukončením tehotenstva sa za živonarodené dieťa pokladá také, ktoré sa narodí aspoň s jedným zo znakov života, ktorými sú dýchanie, alebo akcia srdca, pulzácia pupočníka alebo aktívny pohyb svalstva, aj keď nebol prerušený pupočník alebo nebola porodená placenta.

Pôrodná hmotnosť je pritom 500 g a vyššia alebo 499 g a nižšia, ak dieťa prežije 24 hodín po pôrode. Za mŕtvo narodené dieťa sa pokladá také dieťa, ktoré sa narodilo bez vyššie uvedených znakov života, pričom jeho pôrodná hmotnosť je 1 000 g a viac. Ak nemožno zistiť hmotnosť plodu, kritériom je 28 týždňov tehotenstva. Prírodný prírastok obyvateľstva je rozdiel medzi počtom živo narodených detí a zomretých osôb.

Tab.4: Vývoj pôrodnosti v jednotlivých krajoch Slovenska za rok 2010

Územie	Narod.	v tom		Živo narod.	v tom		Mŕtvo narod.	v tom		Živo narod. v manž.	Živo nar. mimo manž.	
		chlapci	dievčatá		chlapci	dievčatá		chlapci	dievčatá		abs.	%
Slovenská republika	60 599	30 646	29 953	60 410	30 544	29 866	189	102	87	40 498	19 912	33,0
Bratislavský kraj	7 576	3 844	3 732	7 567	3 837	3 730	9	7	2	5 438	2 129	28,1
Trnavský kraj	5 593	2 840	2 753	5 574	2 830	2 744	19	10	9	3 750	1 824	32,7
Trenčiansky kraj	5 956	3 028	2 928	5 940	3 022	2 918	16	6	10	4 183	1 757	29,6
Nitriansky kraj	6 565	3 389	3 176	6 539	3 374	3 165	26	15	11	4 055	2 484	38,0
Žilinský kraj	7 642	3 853	3 789	7 619	3 843	3 776	23	10	13	5 758	1 861	24,4
Banskobystrický kraj	6 756	3 337	3 419	6 729	3 322	3 407	27	15	12	3 741	2 988	44,4
Prešovský kraj	10 599	5 347	5 252	10 567	5 327	5 240	32	20	12	7 957	2 610	24,7
Košický kraj	9 912	5 008	4 904	9 875	4 989	4 886	37	19	18	5 616	4 259	43,1

Zdroj: ŠÚ SR

V skúmanom období sa celkovo v Slovenskej republike narodilo 60 599 jedincov, z nich živo narodených bolo 60 410 jedincov. Mŕtvo narodení jedinci tvorili 0,31% z celkového počtu. (tabuľka 4) Výrazne nad priemerný počet novorodencov bolo v Prešovskom kraji (10 599), čo je oproti napríklad Trnavskému a Trenčianskemu kraji až takmer dvojnásobok. Iba o približne 600 jedincov menej sa narodilo v Košickom kraji. V oboch krajoch je tradícia rodiny silne zakotvená silnou vierou, ale súčasne je potrebné uviesť, že tu žije najviac rómskeho obyvateľstva na Slovensku, pre ktorých je vyššia plodnosť v porovnaní s ostatným obyvateľstvom charakteristická.

Tab. 5: Úmrtnosť obyvateľov Slovenska podľa jednotlivých krajov za rok 2010

Územie	Zomreli				Zomreli muži	Zomrelé ženy	Priemerný vek zomrelého muža	Priemerný vek zomrelej ženy
	spolu	z nich do 1 roka						
			z nich do 28 dní					
				z nich do 7 dní				
Slovenská republika	53 445	344	217	139	27 645	25 800	68,03	76,48
Bratislavský kraj	5 957	26	20	15	2 955	3 002	69,17	77,25
Trnavský kraj	5 608	24	18	12	2 939	2 669	68,65	76,68
Trenčiansky kraj	5 833	25	18	11	3 053	2 780	69,06	77,07
Nitriansky kraj	7 840	23	16	10	3 977	3 863	68,67	77,14
Žilinský kraj	6 585	34	18	12	3 550	3 035	67,41	76,27
Banskobystrický kraj	7 206	28	16	11	3 670	3 536	67,87	76,72
Prešovský kraj	6 894	86	57	39	3 671	3 223	67,08	76,00
Košický kraj	7 522	98	54	29	3 830	3 692	66,87	74,95

Zdroj: ŠÚ SR

V roku 2010 zomrelo v Slovenskej republike celkovo 53 445 obyvateľov, z nich 51,72 % (27 645) tvorili muži a 48,28 % tvorili ženy (25 800). Medzi priemerným vekom úmrtia žien a mužov je 8-9 rokov v prospech žien, čo nie je ojedinelým javom a korešponduje so svetovým vývojom. Najdlhšie žijú obyvatelia Bratislavského a Žilinského kraja a najmenej obyvatelia Košického a Prešovského kraja. Opäť môžeme konštatovať, že nižšie dožitého veku sa dožíva najmä rómske obyvateľstvo, ktoré žije v nízkych hygienických štandardoch, čo sa následne podpisuje pod ich zdravotný stav.

2.4 Migrácia obyvateľstva

Prírastok sťahovaním je rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vystťahovaných osôb. Celkový prírastok je súčet prirodzeného prírastku a prírastku sťahovaním. Vnútorným sťahovaním sa rozumie zmena obce trvalého pobytu medzi obcami, okresmi a krajmi v rámci územia Slovenskej republiky. Zahraničným sťahovaním sa rozumie zmena krajiny trvalého pobytu bez ohľadu na štátne občianstvo.

Migračný vývoj obyvateľstva Slovenska za rok 2010 pokračoval v nastúpenom trende z predchádzajúcich rokov. Najčastejším teritóriom prisťahovania sa stal Bratislavský kraj. Dôvod je prozaický: dostatok pracovných príležitostí, vyššie zárobky a vyššia životná úroveň. O polovicu menší počet obyvateľov sa prisťahovalo do Trnavského kraja, v ktorom sa

koncentruje strojársky priemysel, najmä z radov automobilových výrobcov a elektrotechnický priemysel. Cieľovými miestami sú mestá Trnava a Galanta. Potvrdil sa naďalej niekoľkoročný trend sťahovania obyvateľstva za prácou. Detailnú štruktúru uvádza tabuľka 6.

Tab.6: Migrácia obyvateľstva Slovenska podľa jednotlivých teritórií vystahovania za rok 2010

Kraj prístahovania	Pohlavie	Vystahovali spolu	Kraj vystahovania							
			Bratislavský kraj	Trnavský kraj	Trenčiansky kraj	Nitriansky kraj	Žilinský kraj	Banskobystrický kraj	Prešovský kraj	Košický kraj
Prístahovali spolu	spolu	87 877	3 067	2 511	2 428	2 754	2 187	2 647	3 161	2 768
	muži	41 002	1 452	1 115	1 125	1 254	969	1 178	1 415	1 260
	ženy	46 875	1 615	1 396	1 303	1 500	1 218	1 469	1 746	1 508
Bratislavský kraj	spolu	6 554	11 642	1 247	929	1 105	812	892	836	733
	muži	2 865	5 542	528	395	500	358	380	382	322
	ženy	3 689	6 100	719	534	605	454	512	454	411
Trnavský kraj	spolu	3 522	1 523	6 269	404	641	243	280	224	207
	muži	1 649	711	2 997	202	298	96	139	108	95
	ženy	1 873	812	3 272	202	343	147	141	116	112
Trenčiansky kraj	spolu	1 826	329	285	6 463	332	358	244	161	117
	muži	870	166	138	3 027	160	174	108	75	49
	ženy	956	163	147	3 436	172	184	136	86	68
Nitriansky kraj	spolu	2 509	473	589	375	7 644	194	467	207	204
	muži	1 167	245	272	177	3 592	91	200	96	86
	ženy	1 342	228	317	198	4 052	103	267	111	118
Žilinský kraj	spolu	1 718	235	109	382	153	7 427	316	338	185
	muži	783	99	47	188	66	3 507	154	144	85
	ženy	935	136	62	194	87	3 920	162	194	100
Banskobystrický kraj	spolu	1 821	274	147	173	356	293	7 711	247	331
	muži	836	124	72	89	155	132	3 541	108	156
	ženy	985	150	75	84	201	161	4 170	139	175
Prešovský kraj	spolu	1 700	144	77	74	71	167	176	7 853	991
	muži	788	72	34	36	36	68	75	3 639	467
	ženy	912	72	43	38	35	99	101	4 214	524
Košický kraj	spolu	1 873	89	57	91	96	120	272	1 148	11 345
	muži	810	35	24	38	39	50	122	502	5 389
	ženy	1 063	54	33	53	57	70	150	646	5 956

Zdroj: ŠÚ SR

Záver

Cieľom predkladaného príspevku bolo analyzovať zmeny v demografickej štruktúre obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2010. Záverom možno konštatovať nasledovné skutočnosti:

- v roku 2010 bol zaznamenaný po dlhom období poklesu počtu obyvateľstva mierny nárast celkového počtu obyvateľstva na úrovni 0,19%,
- najviac sobášov bolo zaznamenaných v Prešovskom a najmenej v Trnavskom kraji,

RELIK 2011; Praha, 5. a 6. 12. 2011

- najvyššia rozvodovosť je v Košickom a najnižšia v Trnavskom kraji,
- v skúmanom roku bolo 60 410 živo narodených jedincov,
- v roku 2010 zomrelo celkovo 53 445 obyvateľov, z nich 51,72 % tvorili muži a 48,28 % tvorili ženy,
- v rámci migrácie sa najviac obyvateľov prisťahovalo do Bratislavského kraja.

Literatúra

- [1] MEGYESIOVÁ, S. a kol. Krajiny EÚ z hľadiska medicínsko-demografických ukazovateľov. *ForumStatisticumSlovacum*. Roč. 7, č.1 (2011), s. 81-86. ISSN 1336-7420
- [2] MURA, L. Dynamika zmien demografických ukazovateľov Nitrianskeho kraja. *ForumStatisticumSlovacum*. Roč. 7, č.6 (2011). ISSN 1336-7420
- [3] ŠÚ SR. Demografia SR. [online] [cit. 2011-09-25] Dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=2434>
- [4] ŠÚ SR.DatabázaSlovStat. [online] [cit. 2011-09-25] Dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=95>
- [5] ŠÚ SR.DatabázaRegDat. [online] [cit. 2011-09-30] Dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=96>
- [6] VÉGH, K. – ILLÉS, S. Hypothetical models of food consumption behaviour by the elderly. LAP Lambert Academic Publishing, Saarbrücken. Germany. 2011, 72 s. ISBN 978-3-8443-8748-3

Kontakt

Ladislav Mura, Ing. et Bc., Ph.D,

Katedra ekonomiky, Ekonomická fakulta, Univerzita J. Selyeho, Hradná ul., 945 01

Komárno

ladislav.mura@gmail.com